

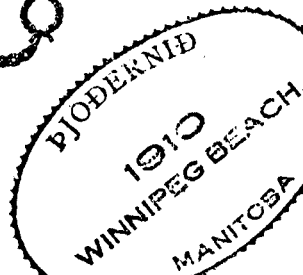
Þjóðernir J. Kjartan

HEIMIR

EFNISYFIRLIT

Lúther sem fyrirrennari frjálslýndis á síð- ari tímum	Ritstj.
Um Magnús Eiríksson	- Fredr. C. B. Dahl.
Við nábeð Magnúsar Eiríkssonar	Bertel E. O. Þorleifsson.
Skylda frjálslýndra manna gagnvart röng- um trúarbrögðum	- Austin Bierbower.
Ársskýrsla Ameríska Únitarafélagsins	- Ritstj.
Úr öllum áttum	- - - Ritstj.
Íslenzkir höfuðlærdómar	- - - Ritstj.
Bæjarferð	- - - M. Skeibrok.

VIII. ÁR

1912

9 BLAÐ

TIMBUR!

☞ Vér höfum miklar byrgðir af tegldu og óteglðu timbri.
☞ Vor innanhús "Finishing," Gluggakarmar, Hurðir og Listar, eiga enga sína jafningja. Eitt borð eða vagnhlass.

Komið til vor

The Empire Sash & Door Co. Limited
Henry Avenue, East

BARNALÆRDOMSKVER ÚNÍTARA

er til sölu hjá þessum mönnum:

Sveini Thorvaldssyni, Icelandic River; Sigurði Péturssyni, Árnes; B. B. Olson Gimli; séra Rögnv. Péturssyni, Winnipeg; séra Guðm. Árnasyni, Winnipeg; Guðmundi Guðmundssyni, Mary Hill; Nielsi Hallsyni, Mary Hill; séra Albert E. Kristjánssyni, Lillesve; Ólafi Péturssyni, Foam Lake; Magnúsi Bjarnasyni, Mountain; Einari Einarssyni, Pine Valley; og flestum íslenskum bóksölum.   ::   ::

VERÐ: 35 cent

Lúther sem fyrirrennari trúarfrjálstyndis á síðari tímum.

Tímabil það í mannkynssögunni, sem nefnt er síðbótartímabilið, er að ýmsu leyti afar merkilegt; á því gerðust þeir viðburðir, sem jafnan munu verða taldir með stór-viðburðum sögunnar. Fyrir síðbótartímabilið, á miðöldunum svo nefndu, var menning Norðurlálfunnar og andlegt líf svo háð kyrkjunní, að sjálfstæður þroski gat ekki átt sér stað. Vald kyrkjunnar var nærri því takmarkalaust; boð hennar og bann giltu sem lög. Þeir sem ekki vildu hugsa að öllu leyti eins og hún skipaði fyrir að menn ættu að hugsa, voru ofsóttir og bannfærðir; og ef það dugði ekki, þá, að lokum, af lífi teknir. Þjandskapur kyrkjunnar gegn öllu, sem gat haggað kenningum hennar, gegn allri nýbreytni í trú og skoðunum, stóð andlegum framförum fyrir þrifum; þær gátu ekki átt sér stað fyr en vald hennar væri á einhvern hátt lamað

Síðbótarhreyfingin braut niður vald kaþólsku kyrkjunnar og batt enda á hin algerðu yfirráð hennar. Að visu var síðbótin ekki hin eina orsök þess, að vald kyrkjunnar og páfans var

brotið niður. Hún var áframhald af annari hreyfingu, sem hófst þegar menn á fimtánda öldinni fóru að kynnast aftur hinum fornu grísku bókmentum og listum, sem öldum saman höfðu verið gleymdar. Endurfæðing bókmenta og lista, eins og þessi hreyfing er nefnd, hafði stórkostlega mikil og víðtæk áhrif. Einnig breyttist þekking manna á heiminum mjög mikið við nýja landafundi og vísindalegar uppgötvanir, sem gerðar voru um sama leyti. Siðbótarhreyfingin var endurfæðingarhreyfing innan kyrkjunnar; hún var tilraun nokkurra manna til að vekja aftur það andlega líf, sem lengi hafði legið fjötrað í dróma valdagirni.

Lúther ber í vissum skilningi höfuð og herðar yfir alla aðra frumkvöðla siðbótarinnar. Hann var ákaflega einbeittur maður og lét ekkert hamla sér frá að halda sinni skoðun fram, hvar sem var og hvernig sem á stóð. Hann hugsaði ekkert um sjálfan sig, þegar um það var að ræða, að verja skoðanir sínar, eða sannfæra aðra um að þær væru réttar. Án þessarar einbeittni hefði honum aldrei getað orðið eins mikið ágengt og honum varð. Frjálslyndur var hann, ekki að eins gagnvart kyrkjunni og þeirri guðfræði, sem þá var í gildi, heldur einnig gagnvart öllu, sem menn þá skoðuðu sem óskeikulan sannleika í trúarefnum, eins og siðar mun verða sýnt. En um leið var hann þröngsýnn og oft mjög óumburðarlyndur í garð þeirra, sem voru honum samdóma í aðalatriðunum, en vildu ganga lengra en hann í einstökum atriðum. Hann var ekki sjálfum sér samkvæmur. Það sem dregur athygli flestra meira til hans en annara siðbótarmanna er, að hann stóð ávalt þar sem straumurinn var þyngstur, án þess að guggna eða gefast upp. Staðfesta hans, þrátt fyrir afarmikla erfðeika, yfirgnæfði alla ókosti hans sem leiðtoga og umbótamanns.

Um atvikin, sem leiddu til þess að Lúther hófst handa gegn kaþólsku kyrkjunni, þarf ekki að fjölyrða. Hann reis upp gegn aflausnarsölunni, sem þá var mjög notuð af páfanum til að ná í peninga, bæði til eigin þarfa og til byggingar Péturskyrkjunnar í Róm. En í raun og veru var aflausnarsalan að eins eitt af mörgu, sem Lúther var orðinn andstæður í

kenningum og siðum kyrkjunnar. Hann hafði lesið biblíuna vandlega meðan hann var í klaustrinu í Wittenberg og hafði komist að þeirri niðurstöðu, að margt í fyrirkomulagi kyrkjunnar væri í ósamræmi við hana. Páfavaldið sjálft var ekki grundvallað á biblíunni; það var mjög veraldleg stofnun, sem hafði verið sett upp af valdafíkn, og sem hafði stöðugt fjarlægst hina upprunalegu kyrkju og kristindóm, sem var biblíu-kristindómur. Þetta kom hvergi betur í ljós, en í kenningum kyrkjunnar um verk og sáluhjálp af þeim. Kenning kyrkjunnar um réttlætingu af verkum var ekki þannig, að menn réttlættust af góðum verkum og rétttri breytni, heldur af verkum, sem voru unnin í kyrkjunnar þarfir. Að iðrast, játa syndir sínar og leysa af hendi verk, sem kyrkjan ákvað, var samkvæmt kenningum kyrkjunnar nauðsynlegt til að fá fyrirgefningu syndanna og verða hólpinn. En Lúther hafði lesið í bréfum Páls, að menn yrðu hólpnir vegna trúar. Það var alt annað en það sem kyrkjan var að kenna. Hún heimtaði hlýðni og að menn gerðu það, sem henni þóknaðist að leggja þeim á herðar að gera. Trúin, sóm Páll talaði um, var innri sannfæring, sem ekkert kom ytri siðum né verkum við. Lúther fylgdi hér biblíunni en hafnaði kyrkjukeningunni.

Í fyrstu vildi Lúther láta breyta fyrirkomulagi kyrkjunnar svo, að það yrði í samræmi við kristindóm Nýjatestamentisins. En þegar hann sá, að það gat ekki orðið, snérist hann algerlega móti páfavaldinu; og hélt fram, að alt, sem stafaði beinlínis frá því væri rangt. En á hverju átti þá að byggja? Hvar var mælikvarða trúarinnar að finna, ef hann var ekki í fyrirskipunum páfans og samþykktum kyrkjuþinganna? Hann var að finna í biblíunni. Hún, eða Nýjatestamentið — því Lúther hefir efallaust skoðað Gamlatestamentið að eins sem undirbúning fyrir það nýja — var grundvöllurinn, sem byggja átti á. En um leið og einu er hafnað, sem er alment viðtekið sem óskeikult, og á annað bent, sem eigi að koma í stað þess sem hafnað var, verður að gera grein fyrir hvers vegna það sé óskeikulla en hitt, sem hafnað er. Og Lúther gerði það. Hann sagði að biblían væri

óskeikull trúargrundvöllur vegna þess, að hún væri í *samræmi við mannlega skynsemi*.

Frjálslyndi á öllum tímum er í raun rétttri það, að menn aðhyllist þær skoðanir, sem eru í samræmi við heilbrigða skynsemi. Frjálslyndi er annað og meira en eintómt umburðarlyndi; sá maður, sem telur allar skoðanir jafn góðar og gildar er ekki frjálslyndur. Það er langt frá því að vera nokkurt frjálslyndi nú á tímum, að álíta biblíuna óskeikulan grundvöll trúarskoðana; þeir sem þá afstöðu hafa eru nú taldir asturhaldssamir í trúmálum. En aukin vísindaleg þekking og rannsóknir biblíunnar sjálfrar, hafa gert öllum ómögulegt að taka sömu afstöðu nú og menn gátu tekið á dögum Lúthers, nema þeim, sem játa, að þeir fylgi ekki skynseminni, þar sem hún komi í bága við skoðanir, er eitt sinn hafa verið viðteknar. Það hefði heldur ekki verið frjálslyndi, ef Lúther hefði gert biblíuna að sínum trúargrundvelli án þess að segja um leið, að hann gerði það vegna þess að kenningar hennar væru skynsamlegar. Sú staðhæfing, hversu fjarstæð sem oss kann að virðast hún nú, ber vott um frjálslyndi hans. Trúargrundvöllur kaþólsku kyrkjunnar var ótraustur; það var óskynsamlegt að ætla, að alt sem páfinn skipaði væri rétt, og að samþykktir kyrkjufinganna væru að öllu leyti ábyggilegar. En í biblíunni var skynsamlegan grundvöll að finna. Þess vegna átti að byggja á honum, en hafna hinum. Aftur skal tekið fram, að á dögum Lúthers var það í samræmi við almennta skynsemi sem alls ekki er það nú.

Flestir munu viðurkenna að fleiri sálareiginleikar en skynsemin ein eigi þátt í myndun trúarskoðananna. En jafnvel þeir sem ætla skynseminni lágan sess, þegar til trúmálanna kemur, geta ekki neitað því, að allar trúarskoðanir verða að hafa staðist hennar próf að einhverju leyti, ef þær eiga að lifa. Sú trúarskoðun, sem menn alment geta viðtekið að eins með því, að forðast að hún komi undir álit skynseminnar, er á fallandi fæti. Starf frjálslyndra manna hefir verið, og er enn þá, að leggja niður gamlar, úreltar og óskynsamlegar trúarskoðanir og mynda aðrar nýjar, sem fullnægi að minsta kosti þeirra eigin sálarþörfum. Allir sem þetta starf vinna, hljóta að finna, að

Lúther er einn af fyrirrennurum þeirra, þó langur tími og ólíkar skoðanir skilji hann frá þeim. Afstaðan er sú sama. Og ekkert annað en afstaðan getur verið sameiginlegt með mönnum sem lifðu á sextánda öld, og mönnum, sem lifa á nítjándu og tuttugustu öld, ef þeir síðari eiga ekki að vera sextánda aldar andlegir steingjörfingar.

Lúther er þá einn af fyrirrennurum Únitara; því þeir starfa nú í sama anda og hann starfaði á sextánda öld. Ef hann væri uppi nú og tæki samskonar afstöðu í trúarbragðalífinu og hann gerði þá. Þá efalaust mundi hann finna meðal Únitara og annara frjálslyndra manna sér andlega skyldari menn, en meðal þeirra, sem eru einkendir með hans nafni. Hann mundi sjá, að sú hreyfing sem hann stofnaði til, eyddist að mestu leyti hjá þeim, sem eftir hann komu; en hefir aftur hafist annarstaðar, líkt og straumur, sem hverfur í gljúpan jarðveg, til þess aftur að koma í ljós hreinni og svöluarmeiri, þar sem þreyttir vegfarendur eiga leið um.

Um Magnús Eiríksson.

Nokkrar endurminningar

eftir *professor Fredr. C. B. Dahl* í Khöfn.

Sumarið 1906 heimsótti ég í Kaupmannahöfn einn af æskuvinum föður míns sáluga, prestinn *Hans Dahl*, alkunnan danskan málvöndunar mann. Hjá honum hitti ég bróður hans, nokkru eldri, *professor Fredrik Dahl*, áður skólameistara í Slagelse og ríkisþingmann, sem ég að vísu hafði eigi séð fyrri, en þekkti nokkuð af afspurn frá kandiðatsárum mínum, er ég var óvígður aðstoðari bróður þeirra. *Péturs Dahl*, er þá var prestur í Kallehave á Suður Sjúlandi. Þeir bræður -- eins og líka fadir þeirra, er verið hafði aldavinur *Árna stiftsprófasts Helgasonar* og tekið embættispróf sama dag og hann. Höfðu allir á yngri árum haft kynni af Íslendingum og þarst tal okkar því eðlilega að þeim mönnum. *Professor Dahl* tilnefudi sér

staklega Gísla Sigurðsson Thórarensen (síðast prest að Stokkseyri), Konráð Gíslason prófessor, Magnús Eiríksson guðfræðinginn, Karl Andersen skáld-sagnahöfundinn og Steingrím Thorsteinsson skáld og skólameistara. Lágu honum einkar hlýlega orð til þessara Íslezkku vina sína allra, en sérstaklega komst hann á loft er hann mintist Magnúsar Eiríkssonar, enda hafði hann staðið í nánustu og lengstu vináttusambandi við hann. Ég mun þá hafa sagt eitthvað á þá leið við prófessor Dahl, að gaman hefði verið að því að eiga skrifad eftir hann hið helzta sem hann myndi frá samvistarárinum við Magnús. Hann afsakadi sig með elli sinni (hann var þá á 85. ári) og stírd leika til ritstarfa, en að skilnadi lofadi hann mér þó við hentugleika að senda mér í bréfi helzta endurminningar sínar um Magnús, er bezt lýstu mannum og mætti ég nota þar á þann hátt sem ég vildi. Þetta loford sitt efndi prófessor Dahl í fyrra vetur (í bréfi dagsettu 18. nóv. 1910) og þessar endurminningar hans lét ég nú "Óðinn" taka til flutnings, gerandi ráð fyrir, að fleitum en mér þyki gaman að kynna þeim. Úr bréfi próf. Dahl, sem ég hef þýtt á Íslenzku, hefi ég að eins felt niðurlagið, sem ekki snerti Magnús.

Próf. Dahl er enn á lífi, nú á 91. ári, aðdánlega ern og bress af jafn há öldrudum manni. Að eins hefir sjóninni farið aftur á seinustu árum.

Jón Helgason.

Síðast, er fundum okkar bar saman hjá Hans bróður mínum og tal okkar barst að fornvini mínum ógleymanlegum Magnúsi Eiríkssyni, hét ég yður því, að skýra yður við tækifari frá einu og öðru, sem mér kynni enn að loda í minni frá fyrri tímum, um þennan mann, sem ég stóð í hinu nánasta vináttusambandi við um svo margra ára skeið. Þar sem nú sjón mín er tekin að veiklast svo, að ég get ekki fert þetta í þennann sjálfur, hefir Hans bródir minn tekist á hendur að skrifa það eftir forsögn minni. Dagbók hefi ég enga haldið, svo að skýrsla mín getur ekki orðið í neinni tímaröð, það er ekki einu sinni svo vel að ég muni nú lengur hvenær fyrst hófst vináttan með okkur Magnúsi.

Magnús var fæddur nyrst á Íslandi, rétt norður undir heimsskautabaugn um (á Skinnalóni í Þingeyjarsýslu 22. júní 1806), þar sem sól gengur aldrei til viðar þegar lengstur er dagur. Þetta taldi Magnús fyrirboða þess, að hann ætti að verða ljóssins barn, og hugboð þóttist hann hafa um, að guð mundi unna sér langra lífdaga til þess að vinna ljóssins verk hér í heimi. Ýmislegt varð þú og til að styrkja hugboð hans. Meðal annars var hann maður líkamlega hraustur, fimur og sterkhygður. Í æsku hafði hann verið glímumadur

göður og á skólaárum sínum venjulega verið annar fyrirliðinn — “bóndinn” mun það heita á íslenzku, — þegar farið var í bændaglímu. Á gamals aldri var honum enn létt um vik að sveifla mér í kringum sig, er hann var að kenna mér helztu glímutökín.

Einhverju sinni kom höfuðlagsfræðingur (frenolog) til Kaupmannahafnar, leituðu margir á fund hans og meðal þeirra Magnús. Tjáði hann mér, að höfuðlagsfræðingurinn hefði þótt þess vís verða, að hæfileikar Magnúsar þeir, er mest kvæði að, væru síðbótarmanns hæfileikar. Kom þetta, sem kunnugt er, vel heim við skoðanir Magnúsar sjálfs og þótti honum því mjög vænt um þann dómsúrskurd. Að Magnús væri og sérlega laghentur þóttist höfuðlagsfræðingur þessi geta séð á höndum hans. Áleit Magnús, að ekki hefði hann síður þar hitt hið rétta.

Þegar ég hugsa til Magnúsar Eiríkssonar minnst ég ávalt fyrst greiðviki hans og nægjusemi. Greiðviknari mann en Magnús Eiríksson hefi ég aldrei þekt, og stóð það í nánasta sambandi við hinn mikla mannkærleika hans. Þegar skip komu frá Íslandi átti Magnús venjulega mjög annríkt, því að landar hans heima, og það jafnvel menn, sem voru honum persónulega ókunnugir, notuðu hann mjög sem umboðsmann sinn hér í Kaupmannahöfn. Og þegar menn komu frá Íslandi öllu og öllum ókunnugir, var mjög algengt, að þeir hefðu með sér meðmælabréf til Magnúsar, þar sem hann var beðinn að leiðbeina þeim í hinni ókunnu borg. En Magnús leit á það sem sjálfsagðan hlut að verða við öllum slíkum tilmælum landa sinna, hverjir sem þeir voru. Minnst ég þess hversu Magnús “frater” — eins og hann venjulega var kallaður af löndum sínum og enda fleirum, — hafði einhverju sinni verið beðinn um að liðsinna og leiðbeina konu einni íslenzkri, er var múttlaus í báðum fótum, og kom hingað til að leita sér heilsubótar. Ef ég man rétt hafði konu þessari verið útvegaður verustaður í Stóru Strandgötu einhversstaðar. Þangað átti Magnús að fylgja henni af skipsfjöl. Þetta erindi rak “frater” á þá leið, að fyrst ók hann með konuna til hússins, sem ferðinni var heitið til, tók hana síðan í fang sér og bar hana upp á efsta loft í húsinu. Fanst honum þetta ekki nema í alla staði sjálfsagður hlutur, er hann kom ofan aftur lafmóður, þar sem hann hefði verið beðinn fyrir konuna.

Hvílík var lítillþægni Magnúsar og nægjusemi sást þegar á híbýlum hans, dálitlu kvistherbergi í Litla Strandstræti. Gluggakistuna notaði hann fyrir skrifpúlt, en bækur hans huldu að mestu alla veggj í herberginu. Á síðustu æfiárum Magnúsar stóð upp á ofninum brjóstmynd af honum, sem gert hafði norskur myndhöggvari (Skejbrok). Ef ég man rétt sýndi Magnús mér einhverju sinni í einni bókaskáphillunni handritastranga, er hafði inni að halda

skýrslu um marga af draumum þeim, sem hann hafði dreynt á ýmsum tímum um æfi sinnar. Meðal þessara drauma hans minnist ég ein tvöggja, sem hann sagði mér sjálfur. Í öðrum þeirra þóttist hann staddur í Frúarkyrkju og hugðist sjá Krist á þögulli bæni fyrir framan altarið í kyrkjunni. Magnús stóð þá einn á trúargrundvelli mótmælendakyrkjuonar. Í hinum draumnum sá hann aftur sömu sýn, en þá heyrði hann jafnframt rödd svo nælandi: "Sá, sem gerir bæni sína til guðs, getur ekki sjálfur verið guð".

Með þessum draumi hefst að nokkru leyti hin "únitari-ska" kristindóms stefna hans. Þótt sá, er þetta ritar, eignir draumum engan veginn þá þýðingu, sem Magnús eignaði þeim, verð ég þó að álíta, að það væri mjög illa farið ef þetta draumahandrit hans hefði glatast, svo góðu ljósi sem draumar þess bregða upp yfir lýðiseinkunn Magnúsar. En um afdrif þessa handrits er mér alls ókunnugt.

Efnahagur Magnúsar var alt af fremur bágborinn. Í því sambandi minnist ég þess, að Magnús einhverju sinni sótti mig heim þegar rétt var komið að miðdegisverði, svo að honum var boðið að taka sér smáþing með okkur. Undir bordum vikur Magnús sér alt í einu að okkur og segir: "E, fyrirgefð mér, ef ég skyldi taka of braustlega til matarins, því að nú í viku hefi ég ekki borðað miðdagsverð". Þetta varð til þess, að vinir Magnúsar í Kaupmanta höfn sögðu hann velkominn að neyta matar hjá sér hve nær sem hann vildi.

Á efri árum Magnúsar höfðu vinir hans skotið saman dælitími fjárupphæð honum til lífsuppeðis. En svo kunnugt var mönnum um orkæti Magnúsar, að ekki þótti ráðlegt að selja honum í hendur nema smáupphæðir í einu; því að hann var manna vísastur til að gefa það alt öðrum, sem hann áleit að hefðu þess fremur þörf en sjálfur hann. Sá sem hafði á hendi fjárbaldið fyrir Magnús var einn af beztu vinum hans, Andresen "bereger" sem og hafði verið aðalhvatanmaðurinn að samskotunum Magnúsi til handa.

Eins og kunnugt er hafði Magnús Eiríksson opinberlega útalið þunglaga framkomu Mynsters biskups gegn skírendum (baptistum), er biskup hafði viljað láta þrýsta með valdi til að fara börn sín til skírnar, og farið hörðum orðum um stjórna – æm þá var í höndum síðasta einvaldans Kristjáns VIII – fyrir það sinnuleysi að hafa ekki vikið biskupi frá embætti fyrir þessar sakir. Þetta varð til þess, að Magnús var kærður fyrir að hafa móðgað há tignina. En rétt á eftir andaðist Kristján VIII, og Fríðrik VII. tók konungdóm eftir hann. Lét hann nú skömmu eftir ríkistöku sína ýmis karumál niður falla og meðal þeirra þessa kæru á hendur Magnúsi "frater". Nokkru síðar gekk Magnús fyrir konung, þakkaði honum fyrir velvild þá, sem hann hefði sýnt sér með því að láta þetta mál hans niður falla, en lét þess jafnframt

getið, að hann teldi það ekki neina náð, heldur réttlætisathöfn af konungs hálfu. Konungi stókk bros yfir einlægni Magnúsar, og svaraði, að það "skyldi ávalt vera sér gleði að iðka réttlæti". Þótti Magnúsi það konunglega mælt og lét vel yfir.

Þegar Magnús var að vinna að riti sínu um Jóhannesar guðspjallið, tjáði hann mér erfiðleika sína á því, að koma ritinu á prent, þar sem að fjárhagur sínn væri mjög slæmur. Sagði ég þá við Magnús, að hann hlyti ekki síður en svo margir vísindamenn aðrir að geta fengið einhveru styrk til útgáfunnar af almannafé. Spurði ég hann meðal annars, hvort ekki væri neinn meðal ríkisþingmanna, sem ég geti talað máli hans við og nefndi hann þá I. A. Hansen fólksþingmann, sem hann þekkti lítilsháttar frá pólitískum fundahöldum í "Hippodromet". Skömmu síðar átti ég tal við I. A. Hansen, er tók vel í málið og hét því stuðningi sínum. Meðal annars bauðst hann til að tala máli Magnúsar við D. G. Monrad biskup, sem þá var kenslu og kyrkjumálaráðgjafi, og efndi hann það trúlega. Nokkru síðar átti Magnús sjálfur tal við ráðgjafa. Sagði Magnús honum, að sér hefði leikið talsverður efi á hvort tilhlýðilegt væri að beiðast af kyrkjuráðgjafa styrks til að koma á prent riti, þar sem hann ætlaði að reyna að fara sönnur á, að Jóhannesar guðspjall væri ranglega eignað Jóhannesi. Því svaraði Monrad á þá leið, að rannsóknir biblíunnar yrðu að vera frjalsar og að hann átti vísindamann eins og Magnús styrks maklegan. Magnús fékk þá líka hinn umbeðna styrk til útgáfunnar, að því er mig minnir 500 dali það fjárhagstímabil. Í viðtali sínu við ráðgjafa hafði Magnús sagst vona að ritið mundi geta komið út áður en úr væri liðið. — Þess vegna var Magnús ófáanlegur til að beiðast framlengingar á styrknum, er útkoma ritsins dróst fram á næsta ár. Sýnir það með öðru hugsunarhátt Magnúsar.

[Árið 1871] var haldinn [hinn 4. norræni] kyrkjufundur í Khöfn. Voru þar saman komnir prestar af öllum Norðurlöndum. Á fundi þessum vildi Magnús lá að taka til máls, því að honum þótti þar ómaklega veizt að þeirri guðfræðisstefnu, sem hann fylgdi. En honum var synjað málfrelsis, að því er mig minnir af Grundtvig, sem þá var forseti fundarins. Kraup þá Magnús á kné í salnum og ákallaði Guð sér til liðveizlu, til þess að leida kyrkjuna út úr þeim villum, sem sér hefði verið heilagt áhugamál að andmæla, og gekk síðan af fundi. Vakti þessi framkoma Magnúsar á fundinum hina mestu eftirtekt. Degi síðar heimsótti einn fundarmanna Magnús; var það norskur prestur. Sagði hann Magnúsi, að þótt hann stæði sjálfur fyllilega á kyrkjunnar grundvelli, gæti hann ekki annað en vottað honum fylstu viðurkenningu sína og samúð fyrir þann eld og innileika, er komið hefði fram í bæn

Magnúsar þar sem hann hefði grátbænt guð um að styðja til sigurs trúarstefnu sína, og þótti Magnúsi vænt um það.

Rit Magnúsar um Jóhannesar guðspjall átti litlum vinsældum að fagna. Þó voru þeir nokkrir, er létu í ljós gleði sína yfir því riti og þökkudu Magnúsi fyrir það. Meðal þeirra var prestur einn í Stokkhólmi, Ekdahl að nafni. Í bréfi til Magnúsar gat hann þess, hvílik ánægja sér hefði verið að lesa bók hans um Jóhannesar guðspjall, og fengi hann ekki betur séð en að röksemdir þær, sem þar væru bornar fram, væru jafn óbyggjandi og hinar rúmfræðilegu röksemdir Euklids. Gat hann þess ennfremur, að hann hefði sjálfur í smíðum rit eitt guðfræðilegs efnis. Óskaði hann mikillega aðstoðar Magnúsar til að ljúka við það og mæltist til að Magnús gerði sér þú ánægju að heimsækja sig. En Magnús átti illa heimangengt svo félaus sem hann var. Nokkrir af vinum Magnúsar komust að þessu. Síntu þeir saman fé nokkru í farareyri handa honum, til þess að hann gæti tekist þessa ferð á hendur, einn langferðina, sem Magnús mun hafa farið öll árin frá því er hann kom ungur stúdent frá Íslandi. Meðal annars var Magnúsi fenginn nýr fatnaður til Stokkhólmsfararinnar, en það atlaði ekki að ganga greitt að fá Magnús til að klæðast þínum nýja fatnaði. Honum þótti fötin alt of fin handa sér. "Hvað atli menn þó segi, er þeir sjá mig í slíkum skrautklæðum?" mælti hann, en lét þó undan um síðir. Og þessarar dvalar sinnar í Stokkhólmi muntist Magnús jafnan upp frá því með hinni mestu ánægju og það því fremur sem trúarstofna hans hafði átt miklu meiri vinsældum að fagna í Svíþjóð en í Danmörku.

Annars var Magnúsi þvert um ged, að vinir hans hefðu mikið við hann. Þannig minnst ég þess, þótt lítið sé, einhverju sinni er Magnús heimsótti mig í Slagelse (ég var þá orðinn forstjóri gagnfræðaskólans þar í banum), hverju hann rak í rokastans, er ég færði honnu sjúlfur morgundrykk hans í rúmið. Þetta fanst honum keyra úr hófi fram og mælti: "Friðrik minn góður! Þetta nær engri átt, þið gerið úr mér dekurdrós að lokum! Slík smáatvik — og þau voru mörg þessu lík — lýsa mannum. Hér mætti, m u t a t i s m u t a n d i s, segja með Jóhannesi Húss: "O s a n c t a s i m p l i c i t a s !" (i. e. Ó, þú heilaga einfaldni!)

Hin rökfræðilega nákvæmi Magnúsar, er hann gerði grein kristindóms-skodunar sinnar, var oft þrungin af eldlegu sannfæringarmagni, bæði þá er hann varði sínar eigin skodanir og þó einkum þá er hann réðist á skodanir andstaðinga sinna meðal guðfræðinganna. Því að Magnús var í rauninni geðríkur maður. En hins vegar átti þó jafnframt barnslegt blíðlyndi heima í sálu hans. Kom það einkum í ljós þá er Magnús, sem að eðlisfari var mjög

söngelskur maður, annaðhvort söng eða lék á úðlu. Minnst ég þess sérstaklega hvernig hann söng sanska kvaðið: „I rosens doft, i blomsterlundens gömma“, sem Gústaf Svíaprins (sonur Óskars I.) á að hafa ort, bæði texta og lag, til norskrar prestsdóttur, sem hann unni hugástum, en fékk ekki að eiga, slíkir sem hirðsiðir voru þá við sansku konungshúðina. Hvort innileiki sá, er kom fram hjá Magnúsi, er hann söng sérstaklega þetta kvaði hafi átt rót sína að rekja til sárra endurminninga um svipuð vonbrigði í lífi sjálfs hans (eins og sumir höfdu), -- um það fékk ég aldrei spurt Magnús og skal því ekki heldur staðhafa neitt um það efni.

Einhverja tíma, þá er konan mín elskuleg, Konstance, hafði lesið hið litla rit Magnúsar „Um bæna“, sagði hún við hann, að hann hlyti að vera búinn hæfileikum til að rita uppbyggilegar hugleiðingar, og hvatti hann jafnframt til þess að helga þess háttar ritstörfum krafta sína eftirléidis, en gera minna að hinu deiluritinum. Þessu svaraði Magnús her um bil á þá leið, að til þess langaði sig líka um fram allt, en til þess að geta byggt upp, yrði ávalt fyrst að rífa niður, til þess að fá trygga undirstöðu. Þessu gat nú konan mín ekki samsínt, því að hún áleit, að ávalt væri næg undirstaða að byggja á.

Þegar Magnús lá banaleguna úti á Friðriks spítala, heimsótti ég hann tvívegis. Fyrra skiftið sem ég kom til hans var hann býsna þungt haldinn; bjóst hann þá við því sjálfur, að hann ætti skamt eftir og lét sér þá til hugsun vel líka. Ég sé hann enn í huga mér, þar sem hann sat upp við koddann og veifaði hendinni til mín að skilnaði, er ég gekk út úr sjúkrahustofunni. Þegar ég kom til hans síðara skiftið lá hann í einhverju móki líkast því sem hann svæfi. Hjúkrunarkonan, sem stundaði hann, íslensk kona, sagði mér, að búist væri við dauða hans á hverri stundu, enda dó hann þá um daginn [3. júlí 1881]. Á borðinu við rúmið hans lá bók eftir stefnubróður hans hinn sanska, skúldið Victor Rydberg, „Om de yttersta tingen“.

— Eftir Óðinn, í maí 1912.

Kveðið við nábeð
 MAGNÚSAR EIRÍKSSONAR,
 er ég leit hann nýskilinn við 3. júlí 1881.

Nú er augað blíða brostið
 barns er lýsti hreinni sál,
 nú er hins unga undir hærum
 auga, slokknað skýrleiksbál.

Fær ei tungan talað framar
 trúar sannleik, kærleiks mál;
 fær ei huggað hlýjum orðum
 hrelða vina þinna, sál.

Hjartað góða, er hætt að bærast,
 hjartað varma, er kalt og dautt,
 hjartað sterka, af Helju bundið,
 hjartað ríka, er kærleiks snautt.

Er alla menn, sem börn og bræður,
 blítt og viðkvæmt elska róð,
 og alla sína æfidaga
 aumann gat ei nokkurn séð.

Sem aldrei vildi um æfidaga
 annað, en satt og rétt og gott.
 Og alstaðar sá, í öllu sköptu,
 alheims-föðurs gæzku vott.

Hjálparfúsa höndin stirðnuð,
 höndin sem að jafnan gaf
 hjálparþurfum, helming allan,
 þótt, hefði oft litlu, að miðla af.

Dauðafölt, með friðarbrosi,
frítt og bjart er andlit þitt.
Sálin þín, er sveif á brautu,
setti á það merki sitt.

Ríkur er dauðinn! Drottinn ræður!
Deyr það flest, sem oss er kært.
Blóm á hausti bliknar jafnan.
Bróðir sof þú, sof þú vært!

BERTEL E. O. ÞORLEIFSSON.

∴ ∴ ∴

Kvæði þetta, er hér fer á undan, virtist eiga vel við að fylgdi hinni ágætu grein, próf. Jóns Helgasonar í Reykjavík, um Magnús Eiríksson, guðfræðing, og prentuð er hér að framan. Kvæðið er eftir Bertel heitinn Þorleifsson og tekið eftir handriti hans, er vér fengum að afrita, og nú er í eign fröken Sigríðar Helgason í Reykjavík, fyrverandi hússtjórnarkonu Friðriksspítala í Kaupmannahöfn.

Magnús ól mestan aldur sinn í Khöfn og var afar vinsæll meðal landa sinna, þeirra er honum kyntust, jafnt yngri sem eldri. Strax frá skóla árum hneigðust skoðanir hans að stefnu Únítarískrar trúar, sá hann sér því aldrei fært að takast á hendur prests þjónustu í ríkiskyrkjunní á Íslandi, þrátt fyrir beiðni vina og annara yfir manna kyrkjunnar. Samvizeusemi hans var frá bær, enda jafnan hreinskilni hans og trúmensku viðbrugðið.

Um hann segir Jón Borgfirðingur í "Rithöfundatali á Íslandi". "Hann var lærður guðfræðingur, en hafði aðra skoðun á Kristsfræðinni, en alment er í lúthersku kyrkjinni. Lenti hann í deilu við Martensen Sjálands biskup. Reit hann ýms varnarrit fyrir skoðun sinni en öll á danskri tungu að, fáeinum undanskildum".

Þessi "undanskildu" voru: "Jóhannesar guðspjall og lærdomur kyrkjunnar um guð", er kom út í Khöfn 1868 og "Nokkrar athugasemdir um sannanir kathólsku prestanna í

Rvík;" er út kom sama ár. Höfuð rit hans, sem bæði er hið fyrsta, meðal Íslendinga, í átt biblíu rannsókna og til útskýringar kenningu Únítarísku kyrkjunnar um guðdóminn, eru skrifuð á dönsku "Er Johannes Evangeliet et Apostolisk og ægte Evangelium?" og "Paulus og Christus". Hið fyrra kom út 1863 en hið síðara 1871.

Um deilur þær, sem Magnús lenti í vegna skoðana sinna, er lauslega getið í bréfum Jóns Sigurðssonar forseta, er var honum gagnkunnugur og samverkamaður hans við "Ný félagsrit", því Magnús var einn hinna tólf stofnenda Nýrra Fjelagsrita.

Í bréfi til Páls Melsteds, sept. 22, 1842 segir Jón, "Magnús Eiríksson var hálfvegis að lofa að skrifa (í Félagsritin) recension yfir biblíuna íslensku, en hann hefir nóg að gera með að skrifa móti heimspekingum og öllum trúarinnar mótstöðumönnum núna sem stendur". — Tveim árum síðar í bréfi til Melsteds segir hann: "Magnús bróðir okkar Eiríksson er að berjast fyrir guðs kristni, en það eru aumir hundar þeir porthundar kristinnar í Danmörku, því þeir hvorki geyja né gelta svo sem Magnús hefir rotað þá. Ég vona þú leggir þér til bók Magnúsar, einkum ef þú fer að verða klerkur. Hann er nú farið að byrja á nýrri bók kallinn og ætlar nú víst að hella logandi biki og brennisteini yfir prestana, ef hann hefir ekki gjört það nægilega fyrri. Sumum þykir hann annars ágætur, sumum of margorður".

Í bréfi til Gísla læknis Hjálmarsónar 1844 segir Jón, "Magnús Eiríksson er seztur við aftur og farið að klóra sig upp eftir þakinu á heilagri kyrkju, eins og þú manst hann dreymdi einu sinni. Bókin hans hefir áunnið marga, svona til þess að gjöra, einkum meðal leikmanna, en heimspekingarnir láta minna yfir henni að ég held. Í tímariti á Fjóni hefir hann tengið recension eftir Helvig nokkurn, sem skámmar hann óhæfilega. Eitthvað hefir verið tekið úr bók Magnúsar í þýskt Missionsblað".

Magnús varð rúmt hálf áttæður, fæddur 22. júní 1806 en dó á Friðriks spítala 3. júlí 1881. Hann lærði við Bessastaðaskóla og útskrifaðist frá Khafnar háskóla 1837. Hann var fá-

tækur alla æfi, því hann var ávalt gjöfull um efni fram, og lýsir þetta kvæði Bertels dagfari hans og lundarlagi ágætlega, Ljúfari og betri mann hefir tæplega verið að finna í hópi Íslendinga um öldina sem leið.

R. P.

Skylda frjálslyndra manna gagnvart röngum trúarbrögðum.

Eftir AUSTIN BIERBOWER.

(Lauslega þýtt).

Hver maður hefir rétt til að hafa hvaða skoðun, sem hann vill hafa, hversu röng sem hún er, og rétt til að játa hvaða trú sem hann vill, hversu heimskuleg sem hún er; en rétturinn til að vera heimskingi veitir engum rétt til undanþágu frá því að vera kallaður heimskingi. Hann leggur engum neina skyldu á herðar með að virða heimskuna. Vér höfum rétt til að kalla heimskingjana sínu rétta nafni, eins og vér höfum rétt til að vera heimskingjar sjálfir. Frelsi til að gera eitthvað tekur ekki burtu möguleikana til að leggja dóm á það sem er gert. Þó maður megi gera eins og manni sýnist, mega allir aðrir segja hvað sem þeim sýnist um það. Enginn er skyldugur til að láta aðra í friði með heimsku sína. Hver maður er frjálst að því, að hafa sitt álit á öðrum. Álitid getur verið ilt, eins og það getur verið gott, og ilt álit má láta koma í ljós rétt eins og gott álit. Það er skoðun sumra, að þar sem allir megi hugsa eins og þeim gott þykir, þá megum vér ekki hafa neitt á móti því sem þeir hugsa. Þessir menn vilja banna þeim, sem áreita heimskingjana, að tala, en ekki heimskingjunum sjálfum.

Þó einn hafi rétt til að vera heimskingi, leiðir ekki af því, að það sé rangt af öðrum að vera vitur. Vér þurfum ekki að

hika við að láta skoðanir vorar í ljós, vegna þess að þær hneyksla aðra; en aðrir ættu að læra að geta heyrt óvinveittar skoðanir án þess að þær hneyksli þá. Vér ættum að segja það sem vér höldum að sé satt, hvern sem það særir. Heimskan hefir enga vörn gegn aðfinslum. Heiminum fer aldrei fram, ef ekki má benda á galla hans. Það ætti ekki að vera álitid rangt að reyna að gera menn vitra. Það er skylda manns að hafa rétta skoðun, eins og það er skylda að hafa einhverja skoðun. Að leiðrétta menn er ekki rangt.

Það er sitt hvað að þola villurnar og að bera virðingu fyrir þeim. Afstaða vor gagnvart þeim ætti ávalt að vera óvinátta; og þó vér látum fólk hugsa eins og það vill, þá ættum vér ekki að hafna rétti vorum til að færa rök mót skoðununum. Þó fólk hafi rétt til að hafa rangar skoðanir, þá höfum vér rétt til að sýna fram á að þær séu rangar.

Það er enginn velgerningur að hlífa röngum skoðunum, hverjir sem hafa þær. Þó það sýnist smásmuglegt gagnvart stórum trú- eða stjórn mála-flokkum, að ráðast á skoðanir þeirra, hefir enginn rétt til að hafa skoðanir, sem ekki má ráðast á. Rangar skoðanir geta ekki fengið neina friðhelgi í skjóli stórra flokka. Það er hægara að ráðast á þær hjá stórum flokk en hjá einstaklingnum. Villurnar eru ekki heilagar, né heldur þeir, sem gera sig seka í þeim.

Virðing fyrir skoðunum annara ber ekki vott um hik eða efa á manns eigin hlið. Og ekki er hún heldur vottur þess, að vér álitum skoðanir annara sannar. Vér eigum að bera virðingu fyrir mönnum, sem hafa rangar skoðanir, en vér eigum að bera virðingu fyrir þeim sem mönnum, sem hafa rangar skoðanir. Að ráðast á það sem er rangt, er ekki hið sama og að ráðast á þá sem halda því fram.

Það er ekki illa gert að gera árásir á rangar skoðanir. Að hreyfa við skoðunum manna er engin óvinátta í þeirra garð. Hversu góðir sem þeir eru, sem hafa rangar skoðanir, þá ættum vér að vera andstæðir því, sem þeim er ekki til góðs. Það verður skilið frá þeim sjálfum. Skoðanir manna er ekki hið sama og framferði þeirra; og enginn ætti að gera gott framferði að skýlu til að hylja með það sem er rangt.

Ársskýrsla Ameríska Únítarafélagsins.

Ameríska Únítarafélagið hefir nýl-ga getið út skýrslu sína yfir árið frá 1. maí 1911 til 30. apríl 1912. Skýrslan sýnir, að únítararkyrkjan í Bandaríkjunum hefir í heild sinni tekið miklum framförum á því ári; og að tækifærin fyrir meiri vöxt og útbreiðslu eru meiri en þau hafa nokkru sinni áður verið. Ritara félagsins, Rev. Lewis G. Wilson farast þannig orð í skýrslu sinni: — “Starfsviðið er næstum takmarkalaust í öllum áttum. Í allri sögu únítarismans finst ekkert tímabil, er fleiri kröfur fyrir únítarískar kyrkjur hafi verið gerðar en einmitt nú. Ég skal ekki reyna að láta í ljós hugmynd mína um, hvað margar nýjar kyrkjur mætti stofna á næstu tíu árum, ef við hefðum alt sem til þess þarf. Þið gætuð haldið, að það væri ekkert nema orðaglamur—”

Tíu nýir söfnuðir hafa verið stofnaðir á árinu undir umsjón félagsins, og þrír söfnuðir, sem ekki höfðu verið starfandi um tíma voru reistir við. Auk þess hefir verið prédikað á ýmsum stöðum, þar sem söfnuðir eru ekki enn myndaðir, bæði af “field agents” félagsins og prestum, sem eru í þjónustu fastra safnaða. Af hinum nýju söfnuðum eru tveir í fylkinu Saskatchewan í Kanada, í Edmonton og Moose Jaw. Meðal útlendinga í Ameríku hefir félagið stutt söfnuði og útbreiðslustarfsemi hjá Norðmönnum, Dönum, Svíum, Finnum, Hollendingum, Ítölum, Japanítum og Íslendingum.

Tuttugu og fimm nöfn hafa bæzt við á nafnaskrá presta félagsins á árinu. Af þeim kom einn frá “Ethical Culture” félaginu, einn úr kaþólsku kyrkjuni og einn úr baptista kyrkjuni; tveir úr kongregazional kyrkjuni; tveir úr endurbættu (reformed) kyrkjuni, og tveir úr öðrum smærri kyrkjuflokkum; þrír úr biskupakyrkjuni; þrír úr Úniversalista kyrkjuni, og tíu voru Únítarar áður.

Félagið hefir stutt únítarískt trúboð, bæði með fjárframlög-

um og annari hjálp í þessum löndum: Japan, Indlandi, Ítalíu, Ungverjalandi, Þýzkalandi og Danmörku.

Það gaf út og útbýtti gefins 35,000 bæklingum; gaf út tíu nýjar bækur; hjálpaði yfir sjötíu söfnuðum í Ameríku til að mæta útgjöldum sínum; lánaði \$26,700 til kyrkjubygginga og sendi menn í fyrirlestraferðir.

Einn af embættismönnum félagsins ferðaðist um Norður-álfuna, Egyptaland og Gyðingaland, til að kynna sér nýjar trúarhreyfingar í frjálslýndisáttina og undirbúa næsta alþjóðdöping Únítara og annara frjálstrúarmanna, sem haldið verður í París í júlí 1913.

Tekjur félagsins voru nærri því fjögur hundruð þúsund-dollarar. Nokkur hluti þeirra voru gjafasjóðir, sem að eins má eyða rentunum af, til sérstakra þarfa. Tekjurnar samanstanda af rentum af gjafasjóðum, tillögum frá söfnuðum, sem eru sjálfbjarga og gjöfum frá einstaklingum.

Það sem hér er upp talið er að eins ágríp af starfsemi félagsins á síðastliðnu ári. Náttúrulega skýrir skýrslan ekkert frá starfsemi safnaða heima fyrir, né heldur frá starfsemi hinna ýmsu smærri safnaðafélaga, sem eru starfandi innan vébanda þess.

Ur ýmsum áttum.

Presti einum í Dortmund á Þýzkalandi, Gottlieb Traub að nafni, hefir verið vikið frá embætti nýlega. Afsetning hans hefir vakið megnustu óánægju meðal frjálslýndari manna innan þýzkuríkiskyrkjunnar, og annara utan hennar. Traub prestur er einn hinna frjálslýndusta presta á Þýzkalandi, og hefir lengi verið í ónáð hjá kyrkju-yfirvöldunum. Hann hélt uppi vörn fyrir Jatho prest í Köln, sem í fyrra var settur frá embætti vegna villutrúar. En sökum vinsælda hans var hann ekki kærður fyrir

að flytja rangar kenningar, þó það undir niðri sé aðalsökin, heldur fyrir óhlyðni við yfirboðara sína, sem höfðu ámint hann um að halda sér betur við kenningar og siði hinnar orþóðoxu ríkiskyrkju. Fjöldi margir hafa mótmælt hegningu þeirri sem honum hefir verið úthlutað af æðsta dómstóli kyrkjunnar í Berlín, sem er embættis og eftirlauna missir, og segja, að margir aðrir prestar, sem látnir hafa verið hlutlausir, séu í sömu sökinni og hann. Meðal þeirra, sem komið hafa fram honum til varnar, er hinn nafnkendi prófessor Harnack í Berlín. Það er haldið að afsetning Traubs prests verði spor í áttina til þess, að allir frjálslýndir menn í þýzku ríkiskyrkjuni sameini sig betur og myndi einhvers konar félagsskap til stuðnings skoðunum sínum. Ef svo færi, þá mundi það óhjákvæmilega með öðru leiða til aðskilnaðar ríkis og kyrkju og stofnunar frjálslýrdrar kyrkju á Þýzkalandi. Það er skoðun margra, sem vel eru kunnugir mála-vöxtum, að fyr verði frjálslýndu hreyfingunni lítið ágengt þar. Margir, sem eru orþóðox lúterskri trú móthverfir, bera lítið traust til þeirra presta, sem kunnugt er að eru frjálslýndir, en samt vilja standa í ríkiskyrkjuni.

Samkvæmt síðasta manntali, sem tekið var á Þýzkalandi, var tala kyrkjuflokkanna þar í landi fyrsta desember 1910 sem hér segir:

Af 64,925,933, sem er tala íbúanna, voru 39,991,411 mótmælendur, 23,821,453 kaþólskir, 283,946 tilheyrandi öðrum kristnum trúflokkum, 615,021 Gyðingar, 2,114 fylgjendur annara en kristinna trúarbragða, 205,900 sem kváðust hafa aðrar trúarskoðanir og 6,138 sem kváðust ekki hafa neina trú. Tala Gyðinga fer smáminskandi. Smærri mótmælenda kyrkjum verður lítið ágengt þrátt fyrir öflugar trúboðstilraunir. Áhangendum kaþólsku kyrkjunnar fjölgar, en það stafar eingöngu af innflutningi fólks frá öðrum löndum og því, að kaþólskar fjölskyldur eru til jafnaðar stærri en fjölskyldur mótmælenda. Nálægt tíu þúsund kaþólskra manna er sagt að taki mótmælenda trú árlega, en að eins um eitt þúsund mótmælendur kaþólska trú. Yfirleitt

er aðalsfólkið, stóreignamenn og bændalýðurinn fylgjendur hinnar orþódoxu ríkiskyrkju, en bæjalýðurinn og mentamennirnir hneigjast að frjálsari stefnu.

Stríðið á Balkanskaganum verður eflaust einn af helztu viðbráðum þessa árs, hverjar sem afleiðingar þess kunna að verða fyrir þjóðir þær sem taka þátt í því. Allar nágrettaþjóðir Tyrkja hafa sameinað sig gegn þeim vegna hinnar langvinnu óstjórnar og ofsókna, frá hendi Tyrkja, sem kristnir menn innantakmarka tyrkneska ríkisins hafa átt við að búa. Tyrkir réðu áður fyr yfir öllum þeim löndum, sem nú berjast á móti þeim, en þau brutust undan oki þeirra á síðastliðinni öld. Fyrst náði Grikkland sjálfstæði sínu snemma á öldinni, með hjálp ýmsra vina, þar á meðal Byrons lávarðar, skáldsins fræga; og síðar eftir langvinnan ófrið milli Rússa og Tyrkja urðu smárikin norður á Balkanskaganum sjálfstæð. Með samningnum, sem gerður var í Berlín 1878 var grundvöllurinn lagður til hinnar núveiandi skiftingar. England hefir jafnan verið Tyrklandi vinveitt, sem stafar af því að það óttast að Rússar fái greiðan aðgang að Miðjarðarhafinu, ef veldi Tyrkja í Evrópu líður undir lok. Þess vegna hefir "veika mannum austur frá", eins og Tyrkland er nefnt verið haldið við, og öðrum þjóðum ekki leyft að gerast of nærgöngular við hann. Tyrkir hafa um langan tíma verið sjálfir í afturför, og hefðu fyrir löngu orðið að sæta afarkostum, ef stórveldin í Norðurálfunni hefðu getað komið sér saman um skiftuugu landareignar þeirra.

Fá glæpamál hafa vakið eins mikla eftirtekt um öll Bandaríkin og víðar og Becker málið í New York. Becker var yfirmaður í lögregluhlíði New York borgar og hafði með höndum eftirlit með spilahúsum og féglæframönnum. Hann var sakaður um að hafa notað stöðu sína til að hræða peninga út úr eigendum spilahúsa með því að hóta þeim lögsókn, ef þeir ekki greiddu sér stórar fjárupphæðir. Þegar einn af spilahúsa eigendum, Rosenthal að nafni, fór að kvarta undan þessum fjárútlátum var hann skotin af nokkrum mönnum, sem síðar náðust

og báru fyrir réttinum, að Becker hefði fengið þá til að myrða Rosenthal. Kviðdómurinn fann Becker sekan um morð. Máli hans var áfrýjað til yfirréttar ríkisins. Það sem mestri eftirtekt hefir sætt á þessu máli er, að einhver hluti lögreglunnar hafði gengið í eins konar bandalag með bófum og svikurum og tók af þeim fé sem endurgjald fyrir að láta þá í friði. Becker neitaði harðlega við öll réttarprófin að hann væri sekur um morð Rosenthals.

Hreyfimyndaleikhús er sagt að hafi spilt stórlega fyrir áfengissölu í borginni Washington í Bandaríkjunum á síðustu árum. Umsóknir um vínsöluleyfi hafa verið miklu færri í ár en í fyrra. Leikhús þessi, sem veita almenningi mjög ódýra skemtun hafa dregið mesta fjölda frá knæpunum. Margir hafa horn í síðu hreyfimyndaleikhúsanna vegna þess að þau sýni myndir, er hafi ill áhrif á siðferði og dragi til sín unglinga frá alvarlegri störfum og námi. En ef það er satt að þau dragi menn frá vínsöluhúsum, þá sannarlega bæta þau upp að nokkru leyti það illa, sem þau kunna að hafa í för með sér.

Íslenzkir höfuðlærdómar.

Svo nefnist bæklingur, sem hr. Þorsteinn Björnsson guðfræðiskandidat hefir samið og látið gefa út. Bæklingur þessi er lýsing á þeim þremur aðaltrúarstefnum, sem nú eru uppi meðal Vestur Íslendinga, Lútherstrúnni, Únítartrúnni og Nýju guðfræðinni. Er inntaki hverrar þessarar stefnu lýst út af fyrir sig, og þær að nokkru leyti bornar saman.

Lýsing höf. á Lútherstrúnni er yfirleitt vingjarnleg. En eú Lútherstrú, sem hann lýsir er frá seytjándu öld. Hún er langt frá því að vera trú flestra, sem nefna sig lútherstrúarmenn nú. Ummæli hans um Únítaratrúna eru rétt í flestum atriðum og blátt áfram, en auðvitað alveg ónóg til að gefa fulla hugmynd um hina únítarisku hreyfingu. Dálítið villandi er það sem hann segir

um guðshugmynd Únitara á bls. 44, að sumir Únitara aðhyllist efniskenningu (materialismus). Sú kenning er vanalega álitin neitun á guðstrú og útilokar í raun og veru Únitaratrú. Geti má þess, að Servetus var spánskur en ekki frakkneskur og Franz David ungerskur en ekki ítalskur. Nefna hefði mátt biblíurannsóknir í sambandi við Únitaratrúna. Því bæði hafa þær átt þátt í myndun Únitaratrúarinnar og Únitarar sjálfir staðið framarlega í biblíurannsóknunum. Höf. er ekki saungjarn í garð Nýju guðfræðinnar. Hún er ekki tilraun að unmynda kristnu trúna í Únitaratrú, eins og höf. segir, heldur er hún tilraun til að fella ýmsar kenningar úr kristnu trúnni, sem úr-elatar eru orðnar. Það er rétt hjá höf. að Nýja guðfræðin er millibilsstefna og að í henni finnast mótsagnir og hálfhugsadar ályktanir. Að svo miklu leyti sem hún er rýmkun í skoðunum, hlýtur hún að stefna í áttina til Únitaratrúar.

Yfirleitt má segja að höf. gefi greinilegar lýsingar af þessum þremur stefnum, þó þær séu stuttar og ónógar. En hálf blutdragar eru lýsingar hans bæði á Lútherstrúnni og Nýju guðfræðinni.

Áður en bæklingurinn var prentaður sýndi höf. þeim sem þetta skrifar handritið og tók til greina tvær eða þrjár smá athugasemdir við Únitarakaffann, en athugasemdir við hina kaffana kvaðst hann ekki taka til greina frá honum. Sá sem þetta skrifar átti engan þátt í saunungi kversins, þó það sé jafnvel gefið í skyn í formála þess.

Sem flestir ættu að lesa bæklinginn: hann er fróðlegur og vel ritaður. Úrágangur á honum er góður, þó meinlegar prentvillur á stöku stað.

Bæjarferð.

Eftir M. SKEIBROK.

Niels Mikkel hafði fengið bréf frá Salvesen kaupmanni í Mandal þess efnis, að honum yrði stefnt fyrir sýslumann, ef hann ekki borgaði skuldir sínar fyrir Jónsmessu. Niels sór og sírt við lagði, að hann skyldi ekki til sýslumannsins fara þó hann þyrfti að taka stjórnurnar niður af himninum. "Sýslumennirnir hafa flegið af mér skinnið niu sinnum á lífsleiðinni, en ég vona að það fari svo margir þeirra í brønnisteinsdýkið mikla að fæturnir standi út úr", sagði hann.

Eftir þessa kristilegu ósk skirpti hann í lófana og fór að smíða heilmikið af eldbjörgunarstígum og þakrennum — Hann varð að hafa eitthvað til að koma í peninga. — Með þetta ætlaði hann til Mandal á Jónsmessukvöldið, til

þess að stinga upp í Salvesen. Aldrei meðan hann lifði skyldi hann taka lín hjá honum aftur! Nei, fyr en hann fengi einn niúnda hluta úr þunlungi af tóbaki hjá honum skyldi hann tryggja nagla. Svo hlóð hann á vagninn 22. júní og lagði af stað þann 23. í búi: og þegar hann kom að Hóli þá labbaði hann heim og tankaði á gluggann hjá honum Þórólfi vini sínum.

“Dú ert snemma á ferðinni” sagði Þórólfur.

“Já, ég verð að fara til bæjarins í dag, annars verður mér stefnt fyrir sýslumann”.

“Hver skollinn!”

“Komdu og vertu með, svþ það sé dálítid félagslegt”. sagði Niels Mikkel.

“Ég hef ekkert erindi”.

“Dú geturðu gert þér eitthvað til erindis”.

“Það er nú satt. Ég þarf að kaupa lim fyrir fjóra ára, en þú getur keypt það fyrir mig”.

“Nei, ég gleymi alt af að afhjúka svoleidis erindum. Spýttu í vestur og nuggaðu þig vinstra megin á nefinu, þar er svartur blettur svo ertu all right”.

Þórólfur kom með, og svo skröltu þeir niður eftir veginum.

Þegar þeir voru komnir svo langt að þeir sáu fyrsta strætíð í Mandal, sem er mjótt eins og þrjónastokkur, þá sagði Niels Mikkel: “Nei, nú held ég bara að ég sjái ofsónir! Ef þetta er þó ekki mágur minn. hann Markús í Hlíð og Tómas á Instuhellu, sem koma þarna akandi, þá máttu kalla mig einn af smærri spámönnunum.

Þeir hafa poka og brúsa í kerrunni”.

“Já, reyndar, þeir hafa brúsa”.

“Góðan daginn og þökk fyrir síðast”.

“Sjálfrakkað! Þið eruð ekki í neinum óskapa flýti. Við höfum nokkuð bragðgott á brúsanum”.

Þeir settu sig niður við veginn. Karlarnir leituðu að tappanum í brúsanum og klárarnir hvar þeir gætu nagað gat á rúgpokann, og hvorirtveggju fundu það sem þeir leituðu að.

Eftir nokkra stund sagði Niels Mikkel: Það er alveg óforskammað hvernig þetta stígur til höfuðsins. Eru hestarnir ekki fjórir? Jú, ef þeir eru ekki fimm, þá geturðu kallað mig Sakarías. Nei, en hvað það er gott að þiggja hér”.

“Hugsaðu um sýslumanninn. Við megum til með að halda áfram”.

“Dú segir satt”.

Ög svo héldu þeir áfram niður eftir veginum og sungu svo ljómandi fallega. Svo lögðust þeir endilangir ofan á vagnhlasið og gáfu hestunum lausan tauminn, þar til Þórólfur sagði alt í einu: “Hefirðu tromp? Það sem lagt er verður að liggja! Hér sitjum við fastir”.

“Já, ég var að hugsa um það alla leiðina, að við mundum komast í hann krappann með svona stórt vagnhlass”, sagði Niels Mikkel. “Það er eins og fjandinn sjálfur sitji í hverri veggjarsprungu í þessum götum. Í kommóðuskúflunni minni hefði bæði hestur, eldstigar, þakrennur, hundur og köttur getað dansað ræl. Hérna, þetta er eins og hnappgat, sem við höfum komist í — regluleg músagildra, og það er sú gamli sjálfur sem hefir sett klærnar í stigana”.

"Við verðum að reyna að komast út aftur og losna hédan. Spýttu í lóf-ana. Ho, ho! Viltu halda áfram?"

"Nei, við sitjum fastir, já, reyndar. Nú veit ég nokkuð sem ég hef séð í draumum og sýnum, og nú spú ég. Við tókum bestana frá framendanum á vagninum og setjum þá við afturendann, og svo geta þeir dregið hann út sömu leið og þeir komu ína".

"Þú ert vitur og lærður eins og Sirak og Salomon, flýttu þér þú ridur bara hringinn í kringum húsaróðina þangað til þú kemur að afturendarum á vagninum, en ég verð hérna og gái að hlassinu á meðan.

Vertu sæll vinur
valtur á fótum,
nú við skilja hljótum",

söng hann.

"Hvar í ósköpunum er Þórólfur? Hann er lengi í burtu. Fluglarnir byggja hreiður í stígnum áður en hann kemur með merina. Ég held ég hafi sofnad. Hann er þarna gólf hanián. Það er Þórólfur einhverstaðar úti í víðri veröld".

"Ó, Jeremíasar harmagráturino þinn, þú ert! Það hefir vaxið mosi á milli vagnhjólanna og jarðarinnar síðan þú fórst, og ég held að það séu kóngulóar-vefir á milli spelanna. Hvar hefir þú verið?"

"É, ég keypti nú fyrst lím fyrir fjóra ára, og svo keypti ég, nei, ég fann mann. Já, við skrúppum inn og fengum okkur í staup nu og sungum dálftíð þar til hún komang. Húsin er stórkjartur þar á milli á milli í burtu í loftinu á meðan".

"Já, ekki er gaman að guðsþjöllunum. Hér aftan á vagninum er ekkert til að festa hestana við; það ættum við nú að hafa séð áður. Þetta er óguðlega stórt hlasi, það er lengra en Möllers hú-postilla. Við verðum að gera Salvesen boð og hann verður að taka það upp í skuldina. Hann getur tekið það þar sem það er, það stendur hér á strætinu".

"Þú ert séður eins og prestur. Flýttu þér til Salvesen", sagði Niels Mikkel, en ef að verð stíganna hroðskur ekki til, þá vil ég fá hálfan annan kringlóttan dal til að kaupa ýmislegt fyrir. Ég verð að fá mér hverfistein og skeffu af salti".

"Já, það er gott að koma á hestbak, þá þarf maður ekki að ganga", sagði Þórólfur um leið og hann fór á bak.

Salvesen sótti stígana og þakrennurnar og tók það upp í skuldina, en Niels Mikkel fékk hvorki hálfannan kringlóttan né hálfannan flatan dal, nei, reyndar ekki. Hann mátti þakka fyrir að honum var ekki stefnt.

HEIMIR

12 blöð á ári, 24 bls. í hvert sinn, auk kápu og auglýsinga.
Kostar einn dollar um árið, borgist fyrirfram.

Gefinn út af hinu Íslenska Únitaríska Kyrkjufélagi í Vesturheimi.

ÚTGAUFUNEFND:

G. Árnason, ritstjóri S. B. Brynjólfsson, ráðsmaður
Jón. Sigurðsson

Bréf og annað innihaldið blaðsins viðvíkjandi sendist til Guðm. Árnassonar, 385 Sim-
coe St. Peninga sendingar sendist til S. B. Brynjólfssonar 623 Agnes St.

THE ANDERSON CO., PRINTERS

FASTEIGNIR KEYPTAR OG SELDAR

KOMIÐ OG AÞHUGIÐ hvað vér höfum að bjóða, á ýmsum stöðum í borginni, sður en þér veljið yður byggingarstæði. Vér kaupum sölu-samninga, lánum peninga út á eignarbréf fyrir bæjarlóðum. Komið til vor eftir öllu, tilheyrandi fasteignum.

WILLIAM GRASSIE

54 AIKINS BUILDING - 221 McDERMOT AVE.

PHONE 5327 - - - P. O. Box 645

NOTIÐ

Royal Crown

SÁPU

GEYMIÐ UMBÚÐIRNAR OG FÁIÐ VERÐLAUN.

Það hefir verið sannað með tilraunum að sex stykki af ROYAL CROWN SÁPU eru notadrygri en átta stykki af vanalegri sápu.

Fáið yður einn pakka af Royal Crown sápu, og komist að raun um að ofanskráð staðhæfing er rétt.

Sendið eftir fullkomnum verðlaunalista. Hann kostar yður ekki neitt.

THE ROYAL CROWN SOAPS, LTD.

VERDLAUNAEILD

WINNIPEG, . . . CANADA

Nýttiskulegasti og endingarbeztir
skófatnaður í Canada

Þrjár verksmíðjur, Montreal og St. John's

Tvær sérstakar tegundir—

“Ames Holden Skór”

“McCready Skór”

Negar byrgðir til skjótrar útsendingar í gagnsmálunni okkar í Winnipeg

Ames Holden McCready Limited

